

הרב אורי רותם שליט"א

נושא ונותן בישיבת מרכז הרב

חזקת מטלטלים

תוכן:

- א. החזקה במקרה שאין בעלים ידוע לממון.
 1. אחיזת האדם בממון כמצב שאין לשנותו מספק.
 2. אחיזת האדם בממון כבעלים כסיבה לשייכו אליו.
- ב. חזקת אדם מחזיק בממון הידוע כשייך לאדם אחר.
 1. חזקת המחזיק בממון כסיבה לעורר ספק בו הוא מחזק.
 2. חזקת המחזיק בממון כסיבה לכך שחזקת הבעלים הראשון השתנתה.
 3. החזקה כסיבה לקניית החפץ ולא לכך שהראשון כלל לא בעלים.
 4. יסוד החזקה בכך שהממון אינו ברשות הבעלים הראשון.
 5. טענה בחזקת מיטלטלים.
 6. חזקה הראויה לקניין.
 7. חזקת מה שתחת יד אדם שלו בשטר.
 8. החזקה כסיבה להחזיק את הממון מחמת הספק במעמד המרא קמא.
 9. הצורך באחיזת המחזיק בממון.
 10. מיגו נגד חזקת מה שתחת יד אדם שלו.

א. החזקה במקרה שאין בעלים ידוע לממון

1. אחיזת האדם בממון כמצב שאין לשנותו מספק

המשמעות הפשוטה של חזקת "מה שתחת יד אדם שלו" היא שכאשר ממון יוצא תחת ידו של אדם הוא נחשב מוחזק בו וכל הרוצה להוציא ממנו צריך להביא ראיה. כאשר יש ממון אשר לא ידוע עליו דבר, וכעת הוא יוצא מתחת ידו של אדם, ברור שאין סיבה להניח שהממון אינו שייך לאדם האוחז בו. ולכן ממון זה מוחזק כשלו וכל הרוצה להוציא ממנו יצטרך להביא ראיה.

לפי הגדרה זו, משמעות החזקה היא שאין להוציא את הממון מיד המחזיק בו ללא ראיה, אולם זה לא בגלל שיש ודאות לגבי הבעלות על אותו ממון.

אמנם בדברי הגמרא **בבא בתרא** (דף לד ע"א) מבואר יותר מכך, שההסתכלות על הממון שביד הבעלים היא שהוא ודאי שייך לו, שהוא ודאי הבעלים של הממון. ולכן אומרת הגמרא שהחוסף ממון מחברו וטוען שהממון שייך לו, נחשב גזלן אם אין לו ראיה שאכן

הממון שייך לו. ואע"פ שגם לא ידוע שאותו ממון שייך לאדם שממנו הוא חטף, אלא הוא רק הוחזק כבעלים של אותו ממון. וכ"כ הרא"ש (פ"א סימן א')

דכל דבר שאנו רואין ביד אדם חשבינן ליה שהוא שלו, אע"פ אחר מערער ואומר שלי הוא כדאמרינן גבי נסכא דרבי אבא, דחשבינן ליה גזלן אע"ג דאמר דידי חטפי.

אע"פ שלא מתברר שאותו ממון שייך לאדם המחזיק בו, כיוון שאין סיבה להניח אחרת, הרי שהגדרת המציאות היא שכל עוד אין סיבה להניח אחרת כל אדם מוחזק כבעלים של החפצים הנמצאים ברשותו. וזוהי הגדרה ודאית, שכך יש להתייחס בודאות למציאות, שכיוון שאין כל סיבה להניח אחרת, הרי שיש לראות את האדם האוחז בממון כבעלים, וכך יש לדון בכל מקרה הנוגע לכך, שהוא בודאות הבעלים של הממון.¹

ועדיין גם לפי הסבר זה ההגדרה הודאית הזו של האדם האוחז בממון כבעלים אינה מבוססת על כך שהאחיזה היא סיבה לראות את האדם כבעלים, אלא האחיזה היא רק סיבה לכך שהאדם מוחזק בממון, יש משמעות לאחיזת האדם בממון שזהו מצב ממוני, וכל עוד לא יוכח אחרת אין להניח שהממון שייך לאדם אחר.²

זו כוונת רשב"ם (ד"ה "היכי לידינוה" בב"ב דף לד ע"א) האומר שאין לאדם נאמנות לחטוף ממון מחברו בטענה שהוא שלו, כיוון שיש להעמיד את הממון על חזקתו:

1. כ"כ אור"ת (סימן פ"ב כללי מיגו סק"פג), נתה"מ (סימן ד' סק"ג), רע"א (גיליון השו"ע סימן ל"ג ס"ג) ורי"ם (חידושים על השו"ע סימן צ"ט סק"ח) שבמקרה שממון יוצא מתחת יד אדם, הוא מוחזק כשלו, ולכן אם אדם אחר חוטף את הממון ממנו בטענה שהוא שלו הוא מוחזק כגזלן ופסול לעדות.

והש"ך (סימן צ' סק"א) אומר שהחוטף חפץ מחברו בפני עדים וטוען שהחפץ שייך לו, אינו מוחזק כגזלן להיפסל לעדות, ואע"פ שבי"ד מתייחסים למעשה כמעשה גזלה, כיוון שהחפץ מוחזק כשייך לאדם שהחזיק בו. מכל מקום החוטף מורה היתר לעצמו שמותר לו לעשות זאת כיוון שהוא טוען שהחפץ שלו, ולכן הוא לא מוחזק כגזלן.

2. כן מבאר החת"ס (שו"ת אבהע"ז ח"א סימן פ') ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא כחזקת ממון, שאין להוציא את הממון מיד המחזיק בו מספק. ואומר החת"ס שיש שלוש מיני חזקות, האחת חזקה של "אנו סהדי" המבוססת על ידיעה שהמצב הוא כזה, כיוון שזהו טבע המציאות שהיא כזו, וזו החזקה הטובה ביותר, כיוון שזו חזקה שזהו טבע הדברים. השניה חזקה המבוססת על ודאות של מצב שהיה קיים בעבר, ומעמידים את המצב על חזקתו שלא השתנה כל עוד לא ידוע שהוא אכן השתנה, וחזקה זו פחות טובה מהראשונה, שהרי היא לא מבררת את ההווה, אלא היא רק סיבה להניח שהמצב לא השתנה כל עוד לא הוכח שהוא אכן השתנה. והשלישית, והיא הגרועה מכולן, היא חזקה כמו "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", שאינה מבוססת כלל על ידיעה ודאית שהמצב היה כזה בעבר, אלא זו חזקת ממון של מצב ממוני אשר לא ניתן לשנותו ללא ראיה.

שאינן אדם נאמן לחטוף דבר מיד חברו ולומר שלי אני חוטף אא"כ יש לו עדים, דהעמד ממון על חזקתו.

מבואר שאומר הרשב"ם שהחוטף מחברו מוחזק כגזלן לא בגלל שמציאות הממון ביד חברו היא סיבה לשייך אליו את הממון, אלא בגלל שחברו מוחזק בממון, ולכן הוא מוגדר כבעלים של הממון כל עוד לא יוכח אחרת, וממילא כל החוטף מידו נחשב גזלן.³

2. אחיזת האדם בממון כבעלים כסיבה לשייכו אליו

כאמור, לפי המבואר עד עתה אחיזת האדם בממון אינה סיבה להניח שהוא שייך לו, אלא רק סיבה להגדרת מצב ממוני, שהוא המחזיק בממון, ואין לערער עליו מספק, ולכן הוא מוחזק כבעלים כל עוד לא יוכח אחרת.

אבל מלשון הרא"ש נראה שאחיזת האדם בממון היא עצמה סיבה לשייך לאדם את הממון. משמעות "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" אינה רק שאין סיבה להניח אחרת, ולכן הממון שייך למחזיק בו. אלא שמציאות הממון ביד האדם היא סיבה לשייך אותו אליו.

כאשר יש מציאות של אדם המחזיק ממון כבעלים, ההנחה הפשוטה היא שהוא אכן הבעלים, ההבנה הפשוטה של המציאות היא שחפצים הנמצאים ברשות האדם שייכים לו. חזקה שכל הנמצא ביד האדם שייך לו, כיוון שכך היא דרך העולם, וכך היא צורת ההסתכלות על העולם, שהחפצים שייכים לאדם המחזיק בהם.

יש לדמות זאת לדברי הגמרא בקידושין (דף פ ע"א) שאם רואים אישה הבאה לעיר עם תינוק ומגדלת אותו הרי שמחזיקים אותה כאם התינוק, ולכן אם הוא בא עליה סוקלים אותם. ואע"פ שלא התברר שאכן הוא בנה, מכל מקום זו ההסתכלות על המציאות, שאישה המגדלת תינוק היא אימו, ולכן גידול האם את התינוק מגדיר במציאות ודאות שהיא אכן אימו. וכך גם לגבי ממון הנמצא ביד האדם, מציאות הממון ברשות האדם היא סיבה לשייך לאדם את הממון, כיוון שזו ההסתכלות על המציאות שאדם המחזיק בממון מוחזק כבעלים של הממון. זו ההנחה הפשוטה הנמצאת ביסוד המציאות של החזקת האדם את הממון, שהוא מוחזק כבעלים של הממון.

וכ"כ הלבוש (עיר שושן סימן קל"ג סק"א) שמשמעות חזקת מה שתחת יד אדם שלו היא שזו ההסתכלות הפשוטה על המציאות, שהחזקת האדם בממון כבעלים היא סיבה לראותו כבעלים:

דבר פשוט הוא בפי כל ומושכל ראשון הוא, שכל דבר המיטלטל שהוא ביד האדם הרי הוא בחזקת שהוא שלו.

מבואר בדבריו שזו לא רק מוחזקות בממון אשר אין להוציא ממנה ללא ראייה, אלא יותר מכך, אחיזתו בממון היא סיבה להחזיקו כבעלים של הממון, כיוון שזו ההסתכלות על אדם המחזיק בממון, שהוא מחזיק בו כבעלים, שיש לראותו כבעלים.

3. כ"כ הגר"נ פרצוביץ (חידושים לבבא בתרא פ"ג אות קצ"ב) בביאור דברי רשב"ם.

והגמרא בבבא בתרא (דף ד ע"א) אומרת שבמקרה של כותל בין שתי חצרות לולא שהיה דין ששני בעלי החצרות חייבים לבנותו יחד, אם נפל הכותל היה המוחזק בו יכול לטעון הוא שלו, ואומרת שזה גם במקרה שאחד מהם פינהו לרשותו. ומבאר **רבנו יונה** שהכוונה שהוא פינה את הכותל בפני עדים. **והרשב"א** מקשה על דבריו, שאם מדובר שהוא פינה בפני עדים, שראו שהאבנים נפלו תחילה לרשותו של אחד מהם, והשני פינה את האבנים מרשות אותו אדם לרשות שלו, הרי שהוא נחשב כחוטף ממון מרשות חברו.

לכאורה שאלת הרשב"א אינה מובנת, שהרי שם לא מדובר שיש אדם שידוע שהאבנים הן שלו, אלא האבנים נפלו לרשות אחד ואחר כך השני פינן לרשותו. ומציאות האבנים ברשות אחד מהם אינה סיבה לשייך אותן אליו, אין בזה "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" המבוססת על כך שמציאות ממון ביד אדם היא סיבה לשייך אותו אליו, שהרי ידוע למה הממון, כלומר האבנים, ברשות אותו אדם, הכותל נפל מאליו וממילא האבנים נפלו לרשותו. ולא מובנים דברי הרשב"א המשוה דין זה לדין נסכא דרבי אבא, שם מציאות הממון ברשות האדם היא אכן סיבה לשייך אותו אליו.⁴

4. אמנם זה נראה ברור שהחיסרון הזה, שברור כיצד הגיע הממון לרשותו, הוא חיסרון בחזקת מה שתחת יד אדם שלו רק ביחס למצב בו יש ידיעה קודמת על הממון, שיש מרא קמא שכבר הוחזק בממון, ואחיות המחזיק בממון כעת צריכה להיות סיבה לא רק לשייך אליו את הממון, אלא לשייך אליו את הממון הידוע כשייך לאדם אחר, וכפי שיבואר לקמן. אולם כאשר לא ידוע על הממון דבר, ואדם נוטל את הממון כבעלים, עדיין נכון לומר שהחזקתו בממון כבעלים, התפיסה שלו בממון כבעלים היא סיבה מספיקה כדי לראותו כבעלים של הממון. העובדה שאדם התופס בממון שלא ידוע עליו דבר, ומחזיק בו כבעלים, מספיקה כדי שהוא יוחזק כבעלים של הממון. וכ"כ **הגר"ש רוזנבסקי** (שיעורים לבבא בתרא ח"א אותיות כ"ב ופ"ו) בביאור דברי הרשב"א, שבארבא, אם אדם יתפוס בממון הוא יוחזק כבעלים, וכך גם לגבי האבנים שנפלו לרשות אחד מהם. אולם כמבואר למעלה, לגבי אבני הכותל נראה שאין תפיסתו מורה על בעלות. אולם כל זה נכון דווקא במקרה שהוא תופס בממון כבעלים, שהוא נטל את הממון והכניסו לרשותו, כפי שהבעלים היה עושה. או שאפילו אם הממון הגיע לרשותו ללא שהוא תפס בו, אולם לאחר שהוא הגיע לרשותו, הוא מחזיק בו כבעלים, שהוא טוען שהוא הבעלים, אולם אם הוא לא עושה זאת, כמו במקרה של הכותל, שעד שהשני פינה את האבנים מרשות הראשון לרשותו שלו, אף אחד מהם לא טען שהאבנים שייכות לו, תפיסת האדם לא מורה על בעלות. כך מבואר בדברי **הרמב"ן** (חידושים לבבא מציעא דף קטז ע"ב) האומר לגבי אבני בית שנפלו לרשות הרבים ובני רשות הרבים פינן אותן לרשותו של אחד מהטוענים טענת שמא שהאבנים שייכות לו, שאין לו באותם אבנים לא תפיסה ולא חזקה, אלא רק חזקת מקום. וכוונתו לומר ששם אין למחזיק "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", שהרי ידוע כיצד הגיע הממון לרשותו, שבני רשות הרבים פיננוהו לרשותו. והוא גם לא טוען בוודאות שהאבנים שלו, ולכן אין לו לא תפיסה ולא חזקה, וכוונתו לומר שאין לו תפיסה שהוא תופס בממון כבעלים, ולכן אפילו אם תופס בו מרשות הרבים זה מועיל. וגם לא חזקה, כיוון שידוע כיצד הגיע לרשותו. אלא מה שיש לו זה רק

נראה מהשוואת הרשב"א בין נסכא דרבי אבא לבין התפיסה של האדם באבנים שנפלו לרשות חברו שהרשב"א סובר שמשמעות "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא שאין כל ספק לגבי הבעלות על אותו ממון שברשות האדם, דווקא בגלל שלדעת הרשב"א המצב של כותל בין שתי חצרות אינו מצב של "דררא דממונא", של ספק במציאות עצמה, ולכן בעל החצר השני כלל לא יכול לעורר ספק בטענתו שהכותל שלו כנגד המוחזק באבני הכותל. ולפי הסבר זה, כוונת הרשב"א לומר כהסבר הראשון המובא לעיל, שעצם המוחזקות של האדם בממון היא סיבה להגדירו כבעלים, כיוון שכל עוד לא יוכח אחרת, יש להחזיקו כבעלים של הממון.

לפי הסבר זה ברור שרבנו יונה לא חש לשאלת הרשב"א, כיוון שהוא סובר שאין להשוות את חזקת הממון של מי שהכותל נפל לרשותו לנסכא שבה הנחטף הוחזק כבעלים, כיוון שאחזתו היא סיבה לראותו כבעלים של הממון. ולכן אין לראות את המפנה את האבנים כנוטל אבנים השייכות לאחר.

אמנם נראה שאין הכרח לבאר שלדעת הרשב"א עצם המוחזקות בממון מגדירה "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", אלא ניתן לומר שגם לדעת הרשב"א המשמעות של "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא שהתמונה העולה מאחזתו בממון היא שהוא הבעלים של הממון, שאחזתו בממון היא סיבה לראותו כבעלים. וכוונת הרשב"א לומר שאם הממון הגיע לרשות האדם, ולא שהאדם הכניסו לרשותו כבעלים, אין אחיזתו בממון מורה על בעלות, אין לה משמעות של "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", ולכן אם נפלו האבנים לרשותו, אע"פ שהוא טוען שהן שלו, אין זו החזקה כבעלים. אולם כאשר הממון עומד ברשות אדם אחד, ואפילו אם הגיע אליו בדרך של נפילה, וכעת השני חוטף את הממון ממנו, התמונה העולה מהמציאות של החטיפה היא שהנחטף הוא המוחזק כבעלים ושני חוטף ממנו את הממון בגזלנות.

"חזקת מקום", הממון עומד ברשותו, ולא ניתן להוציא ממנו את הממון ללא ראייה, אולם זו רק מציאות הממונית העומדת בבסיס הספק, ולא חזקה שהממון אכן שייך לו. וניתן היה לבאר שהרשב"א סובר שעצם התפיסה של האדם, תפיסתו בכותל ולקיחת האבנים אליו, היא תחילתה של המריבה, בכך הוא בעצם מתחיל את הספק, כיוון שהוא תופס בממון, משנה את מצבו, וממילא מתעורר הספק של מי הכותל, וכנגד זה נקודת ההתחלה בספק, המצב ממנו הספק מוציא אינה חזקת ממון של התופס, כיוון שהספק מתחיל דווקא כאשר הממון אינו ברשותו, ואין לתפיסתו בממון משמעות של מצב ממוני שהספק מוציא ממנו. ורבנו יונה לא חש לכך שהראשון מוחזק, כיוון שהוא סובר שלא החל ספק, ולכן השכן שהאבנים נפלו לרשותו לא מוגדר כמוחזק בהם, וכפי שאכן מבאר הר"ן. ועדיין לא מובנים לפי"ז דברי הרשב"א המשווה את דין זה לדין נסכא דרבי אבא, שהרי לפי הסבר זה הוא רק מוחזק בממון, ובניגוד לנסכא דרבי אבא, שם הנחטף נחשב כבעל הממון, כיוון שיש לו "חזקת מה שתחת יד אדם שלו".

לפי הסבר זה גם לדעת הרשב"א, במקרה בו ידוע כיצד הגיע הממון לרשותו, אין לו חזקת מה שתחת יד אדם שלו, ואפילו אם יטען שהוא הבעלים, אלא א"כ השני חוטף ממנו את הממון, שמעשה החטיפה הוא סיבה להתבונן על הספק באופן כזה בו הנחטף מוחזק כבעלים של הממון שהשני מנסה לגזול ממנו. התמונה המתקבלת מהחטיפה היא שדווקא הנחטף מוחזק כבעלים, וזו סיבה להחזיקו כבעלים של הממון.

ובכך רבנו יונה חולק על דבריו, וסובר שאם עצם החזקת האדם בממון אינה סיבה להחזיקו כבעלים, הרי שגם החטיפה של השני לא תגדיר את המציאות ככזו שממנה עולה התמונה שהנחטף מוחזק כבעלים.

ב. חזקת אדם מחזיק בממון הידוע כשייך לאדם אחר

1. חזקת המחזיק בממון כסיבה לעורר ספק בו הוא מוחזק

כל המבואר עד עתה הוא במקרה בו המחזיק בממון הוא הראשון אשר נראה מחזיק בו. ובמקרה בו הממון היה ביד אדם אחד, וכעת הוא יוצא מתחת יד אדם אחר, באופן פשוט אותה ידיעה הידועה לפני כן, שהממון שייך למי שהוחזק בו ראשון עדיין קיימת. העובדה שכעת הממון יוצא תחת ידו של אחר אין בה כדי לשנות את הידוע לפני כן, שאותו ממון הוחזק לאדם הראשון, לבעלים הראשון. ואותה ידיעה שהממון היה שייך פעם לאדם זה מהווה סיבה לכך שיש להמשיך להתייחס אל הממון כשלו, וכפי שמבואר גם לגבי חזקה קמייתא באיסורים.⁵

ומסיבה זו גם ברור שגם אם משמעות חזקת מה שתחת יד אדם שלו כאשר לא ידוע על הממון דבר היא שהמחזיק בממון מוחזק בו, ואין לעורר ספקות כנגד מוחזקתו בממון ללא ראייה, הרי שכל זה נכון דווקא במקרה שלא ידוע דבר על הממון, אולם כאשר היה ידוע שהממון היה שייך לאדם אחר, הרי שכלל אין ספק, אין סיבה להניח שאותה ידיעה שהממון שייך לאותו אדם, למרא קמא, השתנתה. ואפילו אם זו רק מוחזקות, אין סיבה להניח שאותו מצב ממוני שאין לערער עליו מספק השתנה, ולכן אין כל משמעות לאחזת המחזיק בממון כעת, אלא רק אם קיים ספק אמיתי, אז ניתן לומר שמספק אין להוציא את הממון מיד המוחזק בו.⁶

5. באיסורים כאשר יש חזקה קמייתא אשר לא נולדה בה ריעותא גם ללא מקור לכך ברור שיש ללכת אחר החזקה, משום שאין שום סיבה להניח שהיא השתנתה, יש ידיעה ברורה גמורה שאין סיבה להניח שנשתנתה, כלל לא נולד ספק לגביה. ולכן ודאי שיש ללכת אחריה. ורק במקום אשר בו נולדה ריעותא בחזקה צריך מקור לכך שהולכים אחר החזקה ולכן היחס לריעותא הוא שהיא נולדה רק בזמן שהיא התגלתה ולא לפני כן. כך מבואר בגמרא בחולין (דף י ע"ב) על פי דברי תוספות (ד"ה "ודילמא", שם) וכ"כ הגרא"ה קוק (זבחי רא"ה שם) בביאור דברי הגמרא.

6. כ"כ קובץ שיעורים (ח"ב סימן ט' אות ג').

אמנם היה מקום לומר שאם עצם החזקת האדם בממון היא סיבה לשייך אליו את הממון, לראותו כבעלים של הממון, הרי שמציאות הממון ביד המחזיק בו כעת היא סיבה לשייך אליו את הממון, כפי שהיא הייתה סיבה לשייך לאדם הראשון שהוחזק בממון. וממילא זהו ספק האם הממון שייך לאדם שהוחזק ראשון בממון או לאדם שמוחזק כעת בממון, ומספק אין להוציא את הממון מרשות המוחזק בו כעת.⁷

נראה שגם הסבר זה אינו נכון. כך מוכח מדין גודרות אשר למחזיק בהן אין חזקת "מה שתחת יד אדם שלו" כנגד הבעלים הראשון, בגלל שיש הסבר למציאות הגודרות ביד המחזיק. לכאורה יש לשאול שאין לבעלים הראשון עדיפות על פני המחזיק, שהרי לבעלים הראשון אין עדים שהגודרות היו שלו, אלא העדים רק מעידים שהגודרות היו ברשותו, כשם שכעת הן ברשות המחזיק. ואותו הסבר למציאות הגודרות ביד המחזיק גם יכול להיות ההסבר למציאותו בעבר ביד הבעלים הראשון, כשם שניתן לומר שהגודרות שייכות לבעלים הראשון והן בחזקת המחזיק כיוון שהן הגיעו לרשותו מעצמו, ולא דווקא בגלל שהוא קנה אותן. כך ניתן לומר שהגודרות שייכות באמת למחזיק בהן, אלא שהעדים ראו אותן ברשות האדם שהוחזק כבעלים הראשון, כיוון שהן הלכו מעצמן ונכנסו לרשותו, ואח"כ הן חזרו לרשות המחזיק שהוא הבעלים האמיתי, ומספק אין להוציאן מרשותו. וכך גם לגבי המחזיק בכלים העשויים להשאיל ולהשכיר, אשר לא ידוע בודאות שהבעלים הראשון אכן השאיל אותם, אלא רק קיימת אפשרות זו. וכן לגבי אומן שהדין הוא שאין לו חזקת "מה שתחת יד אדם שלו".

נראה שמוכח שכל חזקת "מה שתחת יד אדם שלו" של מחזיק אשר כנגדו עומד בעלים ראשון המערער על שייכות הממון למחזיק אינה מעוררת ספק על עצם בעלות הבעלים הראשון על הממון הנדון מכח מציאות הממון ברשות המחזיק, אין לומר שכיוון שהממון הוא תחת יד המחזיק, וזו סיבה לשייכו אליו, אז חזקת הבעלים הראשון מתערערת, וממילא אין להוציא את הממון מרשות המחזיק בו. כיוון שבבסיס הספק מונחת הידיעה שממון זה הוחזק כשייך לבעלים הראשון והוא המוחזק בו, וכל המוציא ממנו עליו הראיה.

כך גם מבואר בדברי הרי"א^ז (קונטרס הראיות בבא מציעא פ"ט ר"א י"ב) המוכיח שלא מועילה תפיסה מכך שאין חזקה בכלים עשויים להשאיל ואומן. לכאורה ראייתו לא מובנת, שהרי שם לא מדובר על מוחזקות בממון בספק, אלא על חזקת "מה שתחת יד אדם שלו", שבמקרים אלו אין למחזיק חזקת "מה שתחת יד אדם שלו" כנגד הבעלים. ובמקרים אלו אין ספק במציאות, ספק של דררא דממונא, ולכן אין סיבה לתת משמעות לתפיסה. אולם בדררא דממונא, או בספק כמו הספק עליו דן הרי"א^ז שם, של תפוס לשון ראשון או אחרון, המציאות עצמה כוללת ספק אמיתי, אשר יש מקום לומר שהוא נותן משמעות לתפיסה.

אלא נראה שכוונת ריא"ז לומר שבכל מקרה בו המיטלטלים יוצאים מתחת יד המחזיק, מציאותם ברשותו היא סיבה לשייכם אליו, אלא שכנגד זה גם קיימת חזקת הבעלים הראשון, שהיא סיבה לשייך את הממון אליו, ובדרך כלל מציאות הממון ביד המחזיק אינה

7. כ"כ הברכת שמואל (בבא בתרא סימן ל"א אות א' וסימן ל"ב אות א') בשם הגר"ח.

רק סיבה להגדיר את הממון כשייך לו, אלא יותר מכך, היא סיבה להגדיר שהממון עבר מחזקת הבעלים הראשון למחזיק בו כעת, וכפי שיבואר לקמן. אולם בגודרות, אומן או כלים עשויים להשאיל ישנו הסבר סביר אחר, ולכן חזקת הבעלים לא מתערערת, ומכל מקום גם חזקת המחזיק קיימת, ולכן שתי החזקות הללו הן סיבה לספק, למי שייך הממון. ובזה אומר ריא"ז שאין לומר שכעת המחזיק מוחזק ולכן אין להוציא מרשותו את הממון, אלא זו נחשבת לתפיסה מחזקת הבעלים, כיוון שהממון מוחזק לבעלים הראשון, והמחזיק הוא המוציא ממנו, ועליו הראיה.⁸

2. חזקת המחזיק בממון כסיבה לכך שחזקת הבעלים הראשון השתנתה

לכן נראה לבאר ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" של המחזיק במקרה בו ידוע שהיה אדם אחר שהוחזק כבעלים של הממון מבוססת על כך שהבעלות על הממון השתנתה, היה מעבר של הממון מיד הבעלים הראשון ליד המחזיק, ואם המעבר יכול להיות מוסבר באופן סביר רק בהסבר של מכירת הבעלים הראשון את הממון הרי שהמעבר הוא סיבה לומר שכעת הממון מוחזק כשייך למחזיק בו.

כל אדם המחזיק בממון מוחזק כבעלים של הממון, ולכן אם ידוע שהבעלים הראשון החזיק בממון הוא מוחזק כבעלים שלו. ואפילו אם כעת אדם אחר מחזיק באותו ממון עצם אחיזתו אינה סיבה לערער על שייכות הממון לבעלים הראשון, שהרי אותה סיבה להחזיק את הממון ביד המחזיק בו היא גם סיבה לומר שכיוון שהבעלים הראשון החזיק בממון מקודם הרי שהממון שייך לו. אלא רק בגלל שמציאות הממון ביד המחזיק, מעבר הממון מיד הבעלים הראשון ליד המחזיק, לא יכול להיות מוסבר באופן סביר אלא ע"י מכירתו, לכן אחיזת המחזיק בממון היא סיבה להחזיקו כבעלים של הממון.

משמעות "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא שמציאות הממון ביד המחזיק מערערת את הודאות של הבעלים הראשון, היא כוללת את מעבר החפץ מבעלות הבעלים הראשון, ולכן היא סיבה להחזיק את המחזיק כבעלים של הממון.

8. אמנם היה מקום לומר שחזקת המחזיק בגודרות וכלים שאינם עשויים להשאיל אינה מועילה לא בגלל שיש הסבר למציאות הממון ברשותו. אלא בגלל שהממון לא מוגדר כנמצא ברשותו, חזקתו אינה מגדירה שהממון נמצא ברשותו ולא ברשות הבעלים הראשון, כיוון שעצם אחיזתו באותו ממון מוגדרת כאחיזה בממון של הבעלים הראשון. בממון רגיל אחיזת הממון ביד האדם מגדירה אותו כמוחזק בממון. אולם בגודרות, כלים עשויים להשאיל או אומן, אחיזת המחזיק בממון הידוע כשייך לבעלים הראשון אינה מגדירה אחיזה של הממון עבור עצמו, אלא אחיזה של הממון עבור הבעלים הראשון. וממילא ניתן לומר שאכן בדרך כלל חזקת המחזיק מועילה כיוון שלא ניתן להוציא מחזקתו ללא ראייה, אולם כלים עשויים להשאיל, גודרות או אומן המחזיק כלל לא מוגדר כמוחזק בממון, וממילא ניתן להוציא את הממון מרשותו. אבל מדברי הריא"ז המשווה את דין הגודרות וכלים העשויים להשאיל ולהשכיר לתפיסה בספקות נראה שהחיסרון הוא לא מצד שהמחזיק כלל לא נחשב כמוחזק בהם, אלא רק בגלל שברור כיצד הם הגיעו לרשותו, כמבואר למעלה.

לפי הסבר זה מובן שבכל מקרה בו יש הסבר סביר אחר למציאות הממון ביד המחזיק זה מספיק כדי לא לערער על שייכות הממון לאדם הראשון אשר הוחזק כבעלים, וכמו בגודרות או כלים העשויים להשאיל. וממילא ברור שהמיטלטלים נשארים בחזקת הבעלים הראשון, וכל הרוצה להוציא ממנו עליו הראיה.

כך יש לבאר את דברי רבנו יונה (בבא בתרא דף כח ע"ב) האומר לגבי דברי הגמרא שם שחזקת קרקע צריכה טענה, שבמיטלטלים לא צריך טענה כיוון שהמחזיק בהם תפוס בהם, ועוד שאין מחזיקים אותו כגנב:

והא דלא אמרו הכי במיטלטלין, אלא הרי הן בחזקת התפוש בהם, אע"פ שאין עם התפישה טענה. התם לפי שכבר יצאו מרשות הראשון שהרי זה תפוש בהם, ועוד דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן. וכיוון דאינן עשויין להשאיל ולהשכיר ודאי מיד האחד באו לידו.

כוונת רבנו יונה אינה לומר שיש שתי סיבות להחזיק את הממון כשייך למחזיק, והראשונה היא מצד שמציאות הממון אצלו היא סיבה לשייכו אליו, וממילא נוצר ספק האם הממון שייך לבעלים הראשון או למחזיק, ובספק זה המחזיק מוחזק בממון. אלא יש רק סיבה אחת, מציאות הממון ביד המחזיק היא סיבה לערער על חזקת הבעלים הראשון, כיוון שהיא כוללת מעבר של הממון מרשות הבעלים לרשות המחזיק, ואין כל הסבר סביר למציאות הממון ביד המחזיק ולא ביד הבעלים מלבד ההסבר שהבעלים מכר למחזיק את הממון, כיוון שההסבר שהמחזיק גנב את הממון הוא הסבר מופקע, ולכן חזקת המחזיק מערערת את חזקת הבעלים בממון. חזקת המחזיק בממון היא סיבה לשייכו אליו, כיוון שחזקתו כוללת מעבר של הממון לרשותו, ומעבר זה מערער את חזקת הבעלים הראשון בחפץ, משום שישנם מספר הסברים לאותו מעבר: קנייה, שאלה, שכירות או גנבה. אלא שאין לתלות באף אחד מאותם הסברים של שאלה, שכירות או גנבה משום שאלו הסברים לא סבירים אשר אין לתלות בהם ללא שיש לכך בסיס במציאות, אין לחשוד בגניבה כיוון שזוהי מחשבה מופרכת.⁹ ולכן אין לחוש לכל אותם הסברים למעבר הממון מלבד המעבר של קניין החפץ.

כהסבר זה נראה מדברי הלבוש (סימן קל"ג סק"ה) בהסבר דין החזקה:

9. הגמרא בשבועות (דף מו ע"ב) אומרת שהמרא קמא אינו נאמן לומר שהמחזיק בכלים גנב אותם, כיוון שאחזוקי בגנבי לא מחזקינן, ובאופן פשוט הכוונה היא שבגלל שיש לאותו מחזיק חזקת כשרות, אין המרא קמא נאמן לטעון כנגד אותה חזקת כשרות, שהוא גנב. אולם **תוספות** (ד"ה "וספרא" שם) מוסיף ואומר שגם כאשר הבעלים טוען שלא המחזיק גנב זאת, אלא אדם אחר, כך שאין כנגד טענתו אחזוקי בגנבי לא מחזקינן, הוא גם לא יהיה נאמן ללא מיגו, כיוון שטענת הגניבה היא טענה שלא מסתברת, זו טענה שאין לחוש לה ללא שיש סיבה טובה לחוש לה, ולכן לא יוכל לטעון אותה ללא מיגו.

במה דברים אמורים שהמחזיק נאמן בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר, דכיון שאינם עשויין להשאיל ולהשכיר והם ביד זה, הוכחה קצת שאמת הוא טוען דאם לא כן היאך בא לידו.

לפי הסבר זה עיקר "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" הוא מעבר הממון לרשות המחזיק, ולא שיוך הממון למחזיק.¹⁰

ניתן לומר יותר מכך, מציאות המיטלטלים ברשות האדם היא כן סיבה לשייכם אליו, כיוון שזו ההסתכלות הפשוטה העומדת בבסיס המציאות שהממון הנמצא ברשות האדם הוא שלו. אלא שבמקרה בו ידוע שהמיטלטלים היו שייכים לאדם אחר, הרי שמציאותם ברשות אדם אחר היא סיבה לשייכם למחזיק, וממילא גם סיבה לערער על ודאות שייכותם לבעלים הראשון, כיוון שחזקת המחזיק בהם כוללת מעבר של המיטלטלים לרשותו אשר יכול להיות מוסבר רק ע"י מכירתם, וממילא חזקת המחזיק כוללת גם סיבה לשייך את הממון למחזיק וגם את המעבר של הממון מרשות הבעלים הראשון לרשות המחזיק.

לפי הסבר זה, העיקר הוא בחזקה שהאדם מחזיק בממון, אלא שחזקה זו כוללת גם מעבר של הממון לרשותו מחזקת הבעלים הראשון, ולולא אותו מעבר, אין משמעות לחזקתו, ועדיין זה נכון שהעיקר הוא אותה חזקה, אותה סיבה לשייך את הממון אליו.

ולפי"ז דברי רבנו יונה יותר מדוייקים, תחילה הוא מזכיר את העובדה שהמחזיק תפוס במיטלטלים, ועל גבי זה הוא אומר שאין להחזיקו כגנב. לפי ההסבר הראשון, המעבר של החפץ הוא העיקר, והוא הנותן משמעות לחזקת המחזיק, ולכן רבנו יונה היה צריך להקדים דווקא אותו. אולם לפי הסבר זה, העיקר הוא דווקא אחיזת המחזיק בממון כבעלים, כאשר אחיזה זו כוללת גם מעבר של החפץ מרשות הבעלים הראשון לרשותו, ולכן החזקה היא סיבה לשייך את הממון לבעלים.¹¹

10. כ"כ הגר"ש איגר (ספר העיקרים ערך אומדנה אשכול ז' אות ב') בביאור הגדרת "חזקת מה שתחת יד אדם שלו".

11. לפי הסבר זה רבנו יונה אומר את דבריו כשני נימוקים, שהמחזיק תפוס במיטלטלים "ועוד" שאחזקי בגנבי לא מחזקינן, אע"פ שחזקת מיטלטלים מבוססת על שני הנימוקים, על כך שהמחזיק תפוס כבעלים בחפץ, וחזקה זו גם כוללת מעבר שאין להסבירו בשום דרך מלבד קניין, אחזקי בגנבי לא מחזקינן, כיוון שרבנו יונה מבאר את הייתרון של חזקת מיטלטלים על חזקת קרקעות, ובחזקת קרקעות קיימים שני חסרונות, אשר בגללם החזקה צריכה טענה. החיסרון הראשון שלעומת מיטלטלים בהם המחזיק תפוס, מחזיק כבעלים, חזקה הכוללת מעבר של החפץ לרשותו, בקרקע היושב בקרקע אינו תפוס, היא לא בחזקתו, כפי שאומר תוספות בבא מציעא (ד"ה "פרדיסי" דף קג ע"א). וחיסרון שני שבמיטלטלים אותו מעבר מערער את הודאות של המרא קמא, כיוון שכל הסבר למעבר מלבד קניין אינו סביר, ולעומת קרקע שם המעבר של החפץ לרשותו אינו מעורר ספק, כיוון שברור שהמחזיק בקרקע פשוט נכנס אליה, וכפי שמבאר הריטב"א (בבא בתרא דף כח ע"א).

3. החזקה כסיבה לקניית החפץ ולא לכך שהראשון כלל לא בעלים

לפי המבואר עד עתה המחזיק מוחזק בממון כיוון שאחיותו מעוררת ספק שהוא קנה את הממון מיד הבעלים הראשון, חזקתו כוללת את חזקת הבעלים הראשון ואת המעבר של הממון מיד הבעלים הראשון למחזיק בו. ולפי¹² נראה שדווקא אם המחזיק טוען שהוא קנה את הממון הוא נאמן, כיוון שחזקתו כוללת רק את קניית הממון, את מעבר הממון לידו ע"י קניין. אולם אין המחזיק נאמן לטעון שהממון תמיד היה שלו והאדם שהוחזק כבעלים הראשון הוא גנב, כיוון שחזקתו צריכה לכלול את חזקת הבעלים הראשון ואת מעבר הממון לרשותו. חזקת מה שתחת יד אדם שלו אינה כוללת סיבה לומר שהמרא קמא מעולם לא היה בעלים, אלא רק לומר שבעלותו השתנתה, שהמחזיק קנה את הממון מהמרא קמא.

אמנם נראה שכיוון שהמחזיק נאמן לומר שהוא קנה את הממון הוא גם נאמן לומר שהוא שלו והבעלים הראשון גנב אותו במיגו שהוא היה אומר שהוא קנה אותו. וכך מבואר בדברי הגמרא **בבבא בתרא** לגבי נסכא דרבי אבא, שם מבואר שאילו לחוטף את הממון היה מיגו טוב שהיה אומר שלא חטף, הוא היה נאמן לומר שהוא חטף את הנסכא והיא שלו, למרות שהממון יוצא מתחת יד הבעלים הראשון.¹²

כך מוכח מדברי **רשב"ם** (ד"ה "היכי לידיינו" דף לד ע"א בבבא בתרא) האומר שהחוטף את הנסכא נאמן לומר שהיא הייתה שלו מאז ומעולם רק במיגו שהיה אומר שהוא מעולם לא חטף. אולם לולא המיגו הוא לא היה נאמן, כיוון שאין אדם נאמן לומר שהממון היה שלו מאז ומעולם, ואפילו אם אין עדי חטיפה, שאז יש לו "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", כיוון שכאמור החזקה היא רק סיבה לומר שהוא קנה את הממון, ולא שהוא שלו מאז ומעולם.¹³

נראה שזו כוונת **רבנו יונה** (דף לג ע"ב) האומר שהחוטף את הנסכא אינו נאמן לומר שהיא שלו לא בגלל שידוע כיצד היא הגיעה לרשותו, על ידי מעשה חטיפה, ולכן אין לו "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", אלא בגלל שהנכסים העומדים ברשות המחזיק שייכים לו, והמרא קמא מוחזק כבעלים, ולכן החוטף לא נאמן לומר שהנסכא אינה שלו:

שאילו היו שם ב' עדים שחטף היה משלם, ולא היה יכול לומר דידי חטפתי, שכל הנכסים שהם ברשות אדם בחזקת שלו הן, וכיוון שהייתה הנסכא ביד חברו כבר

12. כ"כ **הש"ך** (סימן צ' סק"ז) שאדם נאמן לומר שהממון שלו במיגו שהיה אומר שקנה אותו. אבל **הב"ח** (שם) אומר להיפך, שטענת קניין של המחזיק גרועה מטענתו שהממון שלו מאז ומעולם, כיוון שבטענתו שהוא קנה את הממון הוא מודה שהממון היה שייך פעם לבעלים הראשון.

13. 42הברכת שמואל (בבא בתרא סימן ל"א אות ב') אומר בשם **הגר"ח** שהמחזיק נאמן לומר שהממון שלו גם ללא מיגו, ונראה שזה מובן לשיטתו המבוארת בהערה 7 לעיל, שהוא אומר שהמחזיק נאמן לומר שהממון שלו לא בגלל שחזקתו כוללת מעבר של הממון, וממילא יש לומר שמעבר הממון כולל דווקא את טענת הקניין. אלא הוא אומר שעצם אחיזת המחזיק בממון היא סיבה לשייך את הממון אליו, ולכן גם במקרה שהוא טעון שהממון שלו הוא נאמן, ואין להוציא את הממון מרשותו ללא ראייה.

היא בחזקת שלו. ואין זה יכול לטעון שמכרה או נתנה לו, כיוון דחזו עדים דדרך חטיפה לקחה מידו.

עצם העובדה שהממון הוחזק ביד הבעלים הראשון מספיקה כדי שהמחזיק לא יהיה נאמן לומר שהממון שלו, אלא הוא נאמן רק בטענה שאכן הממון היה של הבעלים הראשון והוא קנה אותו ממנו. וממשיך רבנו יונה ואומר שבטענת קניין אין המחזיק נאמן כיוון שהעדים ראו את חטיפת הממון, וממילא אין הוא נאמן לומר שהוא קנה את הממון כיוון שידוע שהממון הגיע לידו ע"י חטיפה. ולכן הוא גם לא נאמן לומר שהממון שלו במיגו שהיה אומר שהוא קנה אותו.¹⁴

4. יסוד החזקה בכך שהממון אינו ברשות הבעלים הראשון

לפי המבואר עד עתה, עצם הימצאות החפץ ברשות המחזיק היא סיבה לכך שיש לו "חזקה מה שתחת יד אדם שלו", כיוון שאין כל הסבר סביר להימצאות החפץ ברשותו מלבד שהוא קנה אותו.

אולם מדברי רבנו יונה נראה הסבר שונה, אומר רבנו יונה (דף מה ע"ב) לגבי דברי הגמרא שאין לאומן חזקה בממון היוצא מתחת ידו, כאשר עדים מעידים שהבעלים הראשון מסר לו את הממון לשם אומנות, שבמקרה בו אדם הפקיד חפץ ביד חברו בפני עדים, והתנה שלא יחזיר לו השומר את הפיקדון אלא בעדים, שבמקרה זה השומר צריך להחזיר את הפיקדון דווקא בפני עדים. ואפילו אם כעת החפץ יוצא מתחת יד אדם אחר המחזיק בחפץ, המחזיק לא נאמן לומר שהוא קנה את החפץ.

לכאורה דבריו אינם מובנים, שהרי כעת הממון יוצא מתחת יד אדם, אשר אין הסבר כיצד הגיע הממון לידיו מלבד שהוא קנה אותו, שהרי כל הסבר אחר אינו סביר לגביו, ואין לחוש להסבר אחר ללא ראיה.

אמנם יש לבעלים הראשון עדים שהוא הפקיד אצל האומן, אולם לכאורה זו אינה סיבה לחייב את המחזיק, כיוון שעדיין זה לא מסביר למה הממון אצלו וממילא הוא מוחזק לכל דבר. וכך אכן סובר הטור (סימן קל"ג) המביא את דברי רבינו יונה וחולק על דבריו, ולדעתו המחזיק נאמן לטעון שהוא קנה את הממון.

אולם גם הטור אומר שהמחזיק נאמן לטעון שהוא קנה את החפץ רק בגלל שאילו הנפקד היה כאן הוא היה נאמן לומר שהוא החזיר את הפיקדון בפני עדים, ולולא זה גם הטור היה

14. ע"פ יסוד זה גם מתרץ אבן האזל (הלכות שכנים פ"ב ה"יח) את שאלת רע"א על תוד"ה "לפיכך" (דף ב ע"א בבא בתרא).

אלא שהיה מקום לומר שכיוון ששם מדובר על מקרה בו האבנים שהו הרבה ברשות המחזיק ללא מחאה, החזקה במקרה זה אינה מורה על קניית האבנים, אלא על בעלות המחזיק, וכמו חזקת קרקעות, ולכן חזקה זו מועילה גם לטענת בעלות, ולא דווקא לטענת קניין, וזו כוונת רע"א.

אומר שאין המחזיק נאמן לומר שהוא קנה את החפץ שהוא מחזיק בו. ואע"פ שאין הסבר סביר למציאות החפץ ברשות המחזיק בו.

נראה שלדעת רבנו יונה בכל "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" יש ידיעה שבעבר הממון היה של הבעלים הראשון, ובאופן פשוט אין סיבה להניח שמצב זה השתנה, אלא שאם הממון יוצא מתחת ידי אחר לא מובן למה הממון אצלו ולא אצל הבעלים הראשון, ולכן מתעורר ספק באותה ודאות של שייכות החפץ לבעלים הראשון. ואומר רבנו יונה שהעיקר הוא מצד שמתעורר ספק המערער את הודאות של הבעלים הראשון, כיוון שאין הסבר למה הממון לא ברשותו כעת, וממילא יש סיבה לומר שהידיעה שבעבר הממון היה שלו לא מחייבת שגם כעת זה כך. ולכן במקרה שיש הסבר למה הממון לא נמצא בידי הבעלים הראשון, כיוון שיש לו עדים שהוא הפקידו אצל אחר, זה מספיק כדי לומר שלא מתעורר ספק בודאות של הבעלים הראשון, וממילא אין לשני מוחזקות.

אמנם מבואר בדברי רבנו יונה שהעובדה שהבעלים הראשון הפקיד את הפיקדון בפני עדים ביד השומר לא מספיקה כדי שאם החפץ יוצא מתחת יד אדם אחר הוא לא יהיה נאמן לומר שהוא קנה אותו, ואע"פ שלכאורה יש לבעלים הראשון הסבר למה החפץ לא ברשותו, שהרי העדים מעידים שהוא הפקידו, אלא רק אם יש עדים שהבעלים הראשון גם דרש את החזרת הפיקדון דווקא בעדים, אין המחזיק נאמן לומר שהוא קנה את אותו פיקדון.

נראה שלא מספיק שיהיה הסבר ליציאת החפץ מרשות הבעלים הראשון, אלא צריך שהחפץ יוגדר כעומד ברשות הבעלים הראשון. יציאת החפץ מבית הבעלים לא תערער את ודאות שייכות החפץ לבעלים הראשון, גם לאחר יציאה זו החפץ ממשיך להיות מוגדר כעומד ברשות הבעלים, כיוון שהחפץ הופקד ביד הנפקד, והוא בחזקת חפץ מופקד דווקא אם הנפקד צריך להשיבו בעדים. אם רק ידוע שהבעלים הפקיד את החפץ, וכעת החפץ נמצא ברשות אדם אחר, הרי שמציאות החפץ ברשות אדם אחר מערערת את ודאות הבעלים הראשון, כיוון שהעובדה שפעם אחת הבעלים הפקיד את החפץ אינה מספיקה כדי להגדיר שמציאות החפץ ברשות אחרים לא מערערת את שייכותו לבעלים הראשון, שהרי יתכן שהבעלים הפקידו ואחרי כן מכר אותו. ורק אם הבעלים התנה שהמפקיד יחזיר את החפץ בפני עדים, הרי שכל עוד לא הוכח אחרת החפץ בחזקת מופקד, ומציאותו שלא ברשות הבעלים לא מערערת את הודאות של הבעלים הראשון, ואע"פ שהפקדת החפץ לא מסבירה את מציאות החפץ ברשות המחזיק בו, מספיק שאי מציאות החפץ ביד הבעלים מוסברת, שהוא הפקיד את החפץ, כדי שחזקת המחזיק בחפץ לא תערער את ודאות הבעלים הראשון.

נראה שגם הטור, החולק על דברי רבינו יונה, מודה להגדרה זו, ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" כנגד הבעלים הראשון מועילה רק אם היא כוללת מעבר לא מוסבר, יציאה לא מוסברת, של הממון מרשות הבעלים הראשון, ובכל מקרה בו יש הסבר לאי מציאות החפץ ברשות הבעלים הראשון זה מספיק כדי שלא תהיה למחזיק חזקה כנגדו. ולכן הטור לא אומר שהמחזיק נאמן מצד חזקתו בחפץ בלבד. אלא הטור נזקק לכך שאילו הנפקד היה כאן הוא היה נאמן כנגד הבעלים הראשון ולכן גם המחזיק כעת נאמן. הטור אומר שכיוון

שהנפקד היה נאמן לטעון שהוא החזיר את החפץ בפני עדים שהלכו למדינת הים, הרי שזו סיבה להגדיר את המצב של החפץ שהוא לא בחזקת מופקד, ולכן בכל מקרה בו החפץ עומד ברשות אדם אחר הרי שיש לאותו אדם חזקה בחפץ המערערת את שייכות החפץ לבעלים הראשון, ולכן יש למחזיק "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" באותו חפץ.

5. טענה בחזקת מיטלטלים

לפי המבואר עד עתה מובן שחזקת מיטלטלים אינה צריכה טענה, כיוון שעצם מציאות הממון אצל המחזיק מורה שהיה שינוי מחזקתו של הבעלים הראשון אשר לא ניתן להסבירו אלא ע"י קנייה, וממילא אין צורך שהמחזיק יטען זאת, אלא החזקה עצמה כוללת את הסיבה של מעבר החפץ מרשות המרא קמא לרשות המחזיק, על ידי קניין. וזו כוונת **רבנו יונה** המבאר את דברי הגמרא שחזקת קרקע צריכה טענה, שדווקא חזקת קרקע צריכה טענה, ולא חזקת מיטלטלים, כיוון שחזקת המיטלטלים כוללת את אותו מעבר של קניין החפץ על ידי המחזיק, ולכן גם ללא טענה, הקניין של החפץ כלול בחזקה. ולעומת חזקת קרקעות, המורה רק על בעלות, ולא על המעבר של החפץ, ולכן זקוקה לטענת קניין כדי לתת לה משמעות כנגד חזקת המרא קמא. וכך נראה גם מדברי **הרמב"ם** (הלכות טוען ונטען פ"ח ה"א) האומר שהמיטלטלים הם בחזקת המחזיק בהם, ולא הזכיר את הצורך בטענה. אבל **הטור** (תחילת סימן קל"ג) אומר שיש למחזיק נאמנות לטעון שהממון שייך לו, ונראה מדבריו שרק בטענתו יש למוחזקות משמעות, ולכן הוא שינה מלשון הרמב"ם ואומר שהמחזיק נאמן בטענתו.

נראה שהטור סובר שכדי שלאחיות המחזיק תהיה משמעות של "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", כדי שהיא תכלול מעבר של הממון מהבעלים הראשון למחזיק צריך שאחיותו תכלול טענה שהוא אכן קנה את הממון, הטענה היא המגדירה את אחיותו כחזקה הכוללת קניין של הממון. אם המחזיק לא טוען טענה העובדה שהממון יוצא כעת מתחת ידו עדיין אינה מלמדת כלום, כיוון שאין זה מספיק כדי להגדיר שינוי מחזקת הבעלים הראשון, כל עוד לא ניתנה למעבר משמעות של שינוי.¹⁵

15. כך נראה מדברי **קצה"ח** (סק"א שם) שגם חזקת מיטלטלים צריכה טענה, ולכן קטן המוחזק בממון ללא טענה מוציאים מידו את הממון. ונתה"מ (סק"א שם) חולק על דברי קצה"ח, ואומר שודאי לא מוציאים מיד היתומים, אבל גם הוא אומר שזה מצד שיש לקטנים יכולת קניין במיטלטלים וממילא טוענים להם שהקנו להם זאת, או שגם ללא שיש להם קניין כיוון שטוענים ליתומים גם כאן טוענים להם. מבואר שגם נתה"מ מסכים באופן עקרוני שצריך טענה בחזקת מיטלטלים, אלא שהוא אומר שטוענים ליתומים, ורק מצד זה הוא חולק על דברי קצה"ח. **והברכת שמואל** (בבא בתרא סימן כ"ז אות א') אומר שכוונת רבנו יונה שלא צריך טענה כיוון שטוענים זאת עבור המחזיק, ורבנו יונה אומר כדברי נתה"מ, שלא צריך טענה רק בגלל שהחזקה של המחזיק בממון היא סיבה לטעון עבורו שהוא קנה את הממון. ומכל מקום פשט דברי רבנו יונה נראה שלא כדבריו, אלא שכלל לא צריך טענה. ובהערות 81 82 לקמן מבואר עוד בדברי קצה"ח ונתה"מ, שנראה שגם הם אמרו את דבריהם רק במקרה שקטן הוא המחזיק במיטלטלים, אבל אם גדול מחזיק במיטלטלים אין צורך בטענה.

גם מדברי רשב"ם (ד"ה "אין להם חזקה" דף מב ע"א בבא בתרא) האומר שהמחזיק במיטלטלים נאמן לטעון שהוא קנה אותם, נראה שחזקת מיטלטלים צריכה טענה.¹⁶ אלא שמדבריו נראה שהצורך בטענה אינו בגלל שרק כך ניתן לראות את החזקה ככוללת מעבר של הממון מרשות הבעלים הראשון לרשות המחזיק. אלא הרשב"ם אומר שחזקת המיטלטלים היא רק סיבה לכך שהמחזיק נאמן בטענתו, ולכן דווקא אם הוא טוען טענה זה מועיל. חזקת המיטלטלים היא רק סיבה לתת משמעות למעמדו של המחזיק כנגד הבעלים הראשון, המחזיק נחשב כמוחזק בממון הזה כנגד הבעלים הראשון מחמת הספק שאחזיתו בממון יוצרת, אחיזתו כוללת מעבר של הממון לרשותו וממילא גם ערעור על הודאות של חזקת הבעלים הראשון, ולכן הוא נאמן בטענתו כנגד הבעלים הראשון, וכדי שלמחזיק יהיה מעמד כנגד המרא קמא, הוא צריך לטעון כנגדו.

6. חזקה הראויה לקניין

הגמרא בבא מציעא (בבא מציעא דף ח ע"ב) לומדת מכך שאמרה המשנה (שם דף ב ע"א) שאחד רכוב ואחד מנהיג חולקים, שרכוב קונה ברכיבתו, ומבאר תוספות (ד"ה "או" בבא מציעא דף ח ע"ב) שאין אדם נחשב כמוחזק כבעלים בממון אם הוא לא תופס בו באופן הראוי לקניין, ולכן אם רוכב לא קונה, הוא גם לא ייחשב כמוחזק בבהמה.

נראה שסברתו היא שכיוון שעיקר "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" מבוססת על מעבר הממון מהבעלים הראשון למחזיק, מעבר אשר לא ידוע מה מהותו, אולם אין לו כל הסבר סביר מלבד קניין, ולכן הוא מתפרש כקניין הממון, וכל זה בתנאי שבאחיזה עצמה רואים את אותו קניין. האחיזה הכוללת מעבר של הממון לרשות המחזיק, היא אחיזה הכוללת את קניין הממון, וזאת בתנאי שהמחזיק לא רק אוזח בממון, ואחזיתו היא סיבה לשייך את הממון אליו, אלא אחיזת המחזיק כוללת את מעבר הממון לרשותו מרשות הבעלים, היא כוללת את קניין הממון, ולכן זו צריכה להיות אחיזה הראויה לקניין, רק אז האחיזה בממון כוללת הכנסה לרשותו של המחזיק מרשות הבעלים.

16. כך נראה גם מדברי רשב"ם (ד"ה "אי דאתו" שם) האומר שאין לבן אומן חזקה כיוון שאין טוענים לו, ולכן זו חזקה ללא טענה, ונראה מכך שחזקת מיטלטלים צריכה טענה. אבל מדברי רשב"ם (ד"ה "כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה" דף מא ע"א בבא בתרא) האומר שדין חזקה עם טענה הוא בחזקת קרקעות או חזקת תשמישים, נראה שבמיטלטלים לא צריך טענה. אבל יש לדחות ראיה זו, כיוון שהגמרא שם אומרת שדין זה שצריך טענה הוא פשוט, אלא שמשמיעה המשנה שאין לומר שכיוון שכותבים שטר על קניין קרקע, הרי שיש לומר שהמחזיק לא טען שהוא קנה את הקרקע כיוון שהוא חושש שאז ישאלו אותו היכן השטר, ובי"ד צריכים לטעון עבורו שהוא קנה את הקרקע. לכן משמיעה המשנה שאין טוענים עבורו שהוא קנה את הקרקע. ולפי"ז מובן שרשב"ם לא אומר שהמשנה דנה גם לגבי חזקת מיטלטלים, שהרי בהם אין כותבים שטר על הקניין, כמבואר בדברי רשב"ם (ד"ה "אין להם חזקה" דף מב ע"א בבא בתרא).

לפי הסבר זה רק חזקת מיטלטלים הבאה להוציא מיד הבעלים הראשון צריכה להיות ראויה לקניין, אולם במקרה בו לא ידוע שהממון היה שייך לאדם אחר, וכעת הממון יוצא מתחת ידי המחזיק, אין צורך שהמוחזקות בו תהיה כזו הראויה לקניין, אלא עצם מציאות הממון ברשותו היא סיבה לשייכו אליו.¹⁷

אולם נראה שמדברי התוספות מבואר שגם במקרה בו לא ידוע שהממון היה שייך לאדם אחר צריך שהחזקה תהיה ראויה לקניין, כיוון שהתוספות אומר את דבריו על דין המשנה בבבא מציעא שם מדובר גם במציאה, ולא רק במקח וממכר, שרוכב ומנהיג רוכבים על בהמה שהם מצאו ולא ידוע שהייתה שייכת לאדם אחר, וגם בזה יש לשייך את הבהמה אליהם רק אם הם אכן מחזיקים חזקה הראויה לקניין.

מבואר בדברי התוספות שמציאות הממון ביד המחזיק אינה מספיקה כדי ליצור קשר בין הממון למחזיק, כדי לשייך את הממון אליו. אלא צריך שהמחזיק יחזיק בממון חזקה הראויה לקניין, החזקה היא סיבה לראות את האדם כבעלים של הממון, והיא כזו דווקא אם היא כוללת בתוכה סיבה לשייך את הממון למחזיק, ולכן כל חזקה צריכה להיות ראויה לקניין, לא כדי שהיא תכלול את מעבר הממון מרשות הבעלים הראשון לרשות המחזיק, אלא כדי להגדיר את הממון כנמצא ברשות המחזיק, רק אם חזקתו כוללת קניין של הממון היא סיבה לשייכו אליו.¹⁸

17. כע"ז אומר קצה"ח (סימן ר"ב סק"ז) שדווקא בספק לגבי מקח וממכר צריך חזקה הראויה לקניין, ולא בספק לגבי מציאה, ששם החזקה אינה מוציאה מחזקת מרא קמא.

18. כ"כ הגר"ש שקאפ (שערי יושר ש"ה פ"טו) בביאור דין זה.

נראה שלפי המבואר כאן שצריך חזקה הראויה לקניין ניתן לבאר את דברי קצה"ח (הנ"ל הערה 51) האומר שאין חזקה לקטן המחזיק במיטלטלים, ומבואר בדבריו שם שדין זה הוא בגלל שמדין תורה אין להם קניין. נראה שכוונתו לומר שחזקת הקטן אינה כוללת מעבר של הממון לרשותו. או שהיא אינה כוללת סיבה לשייך את הממון לקטן, ולכן היא צריכה לכלול טענה אשר תגדיר את החזקה כחזקה הכוללת מעבר של הממון לרשות הקטן. ולכן אומר קצה"ח שאם הקטן ירש את הממון מאביו ודאי שהוא לא צריך טענה, כיוון שאז חזקתו כוללת מעבר של הממון לרשותו, שהרי אביו היה יכול לקנותו. ורק אם הקטן לא ירש את הממון מאביו הרי שבאופן פשוט חזקתו אינה סיבה לשייך אליו את הממון. אולם לגבי גדול המחזיק בממון עצם חזקתו היא סיבה לשייך את הממון אליו, ולכן אין צורך בטענה גם לדעת קצה"ח. לפי דרך זו יש לבאר גם את דברי נתה"מ (הנ"ל בהערה 51 שם) האומר שיש לקטן חזקה רק בגלל שבי"ד טוענים עבורו שהוא קנה את הממון. נראה שגם נתה"מ נצרך לכך שהבי"ד יטענו עבור המחזיק שהוא קנה את הממון רק בגלל שחזקת הקטן אינה חזקה הראויה לקניין, ולכן חזקתו אינה סיבה לשייך אליו את הממון ללא שהוא טוען שהממון שלו.

וכן מבואר בהערה 82 לקמן שגם לדעת קצה"ח ונתה"מ גדול אינו צריך לטעון טענה כאשר הוא מחזיק במיטלטלים.

והרמב"ן (חידושים שם) מפרש את דברי הגמרא המוכיחה שרכיבה קונה מדין מוחזקות של הרוכב על בהמה מצד שאם הוא טוען שהוא קנה את הבהמה, ומחזיק באופן בו לא רואים את הקניין, הוא לא יזכה בטענה זו כנגד טענת המושך, ולפי דבריו מבואר שחזקת ממון אינה צריכה להיות חזקה הראויה לקניין, אין צורך שהחזקה תכלול בפועל את המעבר של קניין החפץ לרשותו, או את הסיבה לבעלות שלו בממון. אלא עצם העובדה שהחפץ ברשותו מספיקה כדי לראותו כבעלים של הממון.

7. חזקת מה שתחת יד אדם שלו בשטר.

אומרת הגמרא **בבבא בתרא** (בבא בתרא דף קעג ע"א) שנחלקו אביי ורבא לגבי המוציא שטר חוב. אביי אומר שהמחזיק צריך להביא ראיה לכך שהוא קנה את השטר, ורבא אומר שהוא לא צריך להביא ראיה.

לכאורה דברי אביי אינם מובנים, כיוון שהמחזיק אוחז בשטר וכשם שבמיטלטלים האחיזה בממון מספיקה כדי להוציא את הממון מחזקת הבעלים הראשון ולהגדיר את המחזיק כבעלים כך גם לגבי שטר.

אלא שמבאר הרמב"ן (ספר הזכות דף מג ע"ב בדפי הרי"ף בכתובות) שבגלל שהאחיזה בשטר אינה אחיזה בממון עצמו, לכן הוא לא נאמן.

כוונתו לומר שכיוון שהחזקה מבוססת על כך שהאדם תופס בממון, ומציאות הממון ברשותו היא הסיבה לראותו כבעלים, לכן דווקא אם הוא אוחז בממון עצמו, אז ניתן לומר שהוא הבעלים של אותו ממון, אולם בשטר חוב, הוא לא אוחז בממון עצמו, בחוב, אלא רק בשטר, ולכן חזקתו אינה סיבה לראותו כבעלים של החוב.

עוד ניתן לבאר לפי המבואר לקמן שיסוד החזקה הוא מצד הספק המתעורר בחזקת הבעלים הראשון וממילא יש להשאיר את הממון בחזקת האוחז בו, שכל זה נכון רק לגבי מיטלטלים, שהמחזיק מוחזק בממון עצמו. אולם לגבי שטר חוב שאין האוחז בשטר מוחזק בממון עצמו, אלא רק בנייר, הרי שהוא מוחזק רק לגבי הנייר. אולם לא בחוב, ואת החוב הוא יוכל להוציא רק עם ראיה. ומכל מקום רבא סובר שהאחיזה בשטר היא גם אחיזה בחוב עצמו, ולכן האוחז בשטר נחשב מוחזק.

ואומר הרמב"ן שכל זה נכון אם אותיות נקנות במסירה, אולם לדעת האומר שאין אותיות נקנות במסירה, גם רבא מודה שחזקת המחזיק בשטר אינה מורה על קנייתו. ונראה שסברתו היא מצד שאם האותיות לא נקנות במסירה, חזקת המחזיק בשטר אינה מורה על הבעלות עליו, כיוון שאחיות המחזיק בשטר רק מלמדת על כך שהשטר עצמו, הנייר עבר אליו, ולא בדרך גניבה, אלא נמסר לו מיד הבעלים, ועדיין זה לא מלמד גם על כך שהשטר נמסר לו יחד עם שטר המקנה לו את החוב. ולכן חזקתו בשטר אינה כוללת חזקה של החוב, אינה מורה על מעבר של החוב לרשותו, ולכן אינה מורה על בעלותו על החוב.

והרשב"א (חידושים לבבא בתרא שם) מבאר תחילה שזו עצמה סברת אביי, שכיוון שגם אם אותיות נקנות במסירה צריך גם את האמירה של המוכר שקנוי השטר ושעבודו לקונה,

אין האחיזה בשטר מספיקה כדי להורות על קניין השטר, היא לא כוללת מעבר של קניין השטר. ורבה חולק על כך, כיוון שרבה סובר ששאדם המוסר שטר בסתמא מוסרו על מנת להקנות את השעבוד שבו, לכן עצם אחיזת המחזיק בשטר מלמדת על מעבר קניין של השטר אל המחזיק.

אולם אומר הרשב"א שמהגמרא משמע שהחיסרון במוחזקות בשטר אינו מצד שהאחיזה לא כוללת את המעבר של קניין השטר, אלא שכיוון שחוששים לנפילה אומר אביי שלא מועילה המוחזקות בשטר. ולכן הוא מבאר שטעמו של אביי הוא רק מחמת שכיוון ששם הבעלים הראשון כתוב על השטר עם עדים, וממילא דרכם של אנשים לקנות שטר דווקא עם עדים המעידים על המכירה, ולכן התמונה העולה מאחיזת האדם בשטר ללא עדים אינה שהוא הבעלים של השטר, אלא שהוא מחזיק בשטר של הבעלים הכתוב בו. ואילו רבה סובר שאנשים קונים השטר גם ללא עדים, ולכן אחיזתו מספיקה כדי לזכות בשטר.

נראה שלדעת הרשב"א העובדה שהאחיזה בשטר אינה אחיזה בחוב אינה חיסרון, וניתן לבאר משום שלדעתו מספיק שהחזקה מורה על מעבר של השטר, המלמד על מכירת השטר, על מכירת החוב, כדי שהמחזיק בשטר יוכל לגבות את החוב אע"פ שהוא לא מחזיק בממון עצמו. ולדעתו עיקר החזקה היא במעבר של הממון, ולא בחזקת האדם בממון, המורה על בעלותו. ואילו הרמב"ן סובר שהעיקר הוא בחזקת האדם בממון, ולכן מבאר שסברת אביי היא מצד שאחיזת האדם בשטר אינה אחיזה בממון.

אבל באמת אין הכרח לבאר כך, אלא ניתן לבאר שגם לדעת הרשב"א, עיקר החזקה היא בכך בכך שאחיזת האדם בממון מורה על בעלות, אלא שהרשב"א סובר שזה ברור שהאחיזה בשטר היא גם אחיזה בממון עצמו, בחוב. ולכן הוא מבאר שאין חיסרון מצד חזקת האדם בממון,¹⁹ אלא כל החיסרון הוא רק בשאלה האם החזקה כוללת גם מעבר של החוב לרשות המחזיק בשטר.

8. החזקה כסיבה להחזיק את הממון מחמת הספק במעמד המרא קמא.

אומרת המשנה **ביבמות** (דף קכ ע"א) שאם נמצא אדם מת, ועדים מזהים אותו על פי כליו, זהו לא זיהוי טוב, אשר ניתן להסתמך עליו כדי להתיר את אשתו. ומבארת **הגמרא** (שם ע"ב) כיוון שחוששים שהוא שאל את הכלים מהאדם שלו הם היו שייכים. מבואר בגמרא שחוששים לשאלה, ולא אומרים שזו אפשרות שאינה סבירה שאין חוששים לה ללא ראיה. ובניגוד למבואר לגבי "חזקת מה שתחת יד אדם שלי", שמעבר הממון לרשות המחזיק בו יכול להיות מוסבר באופן סביר רק ע"י קניין הממון ולא ע"י שאלה.²⁰

19. אמנם לכאורה זו מחלוקת בית שמאי ובית הלל **ביבמות** (דף לח ע"ב) האם שטר העומד להיגבות כגבוי, אולם כבר כתבו הראשונים (תוד"ה "בית הלל" סוטה דף כה ע"ב, רשב"א בשו"ת המיוחסות סימן ק') שכל מחלוקתם היא דווקא במקרה בו יש ספק לגבי עצם החוב, אולם כאשר אין ספק גם בית הלל מודים.

20. 42הנודע ביהודה (מהדו"ק אבהע"ז סימן ל"ז) אומר שאכן אין לחוש לשאלה, כיוון ש"חזקה מה שתחת יד אדם שלי".

נראה שמכאן מוכח שודאי שמשמעות החזקה אינה בירור שהממון הנמצא ביד האדם הוא שלו. וגם אין לומר שהחזקה יוצרת ודאות הנובעת מעצם המעבר של הממון אשר לא ניתן להסבירו אלא בקניין, כיוון שכל הסבר אחר מצריך ראיה ואין לחוש כלל לאותם הסברים אחרים. אלא המעבר של הממון רק מעורר ספק לגבי הודאות של חזקת הבעלים הראשון, אחיזת מחזיק בממון כוללת מעבר של הממון מרשות הבעלים הראשון, ולכן היא כוללת ערעור של ודאות שייכות הממון לבעלים הראשון. יש מספר הסברים למעבר הממון, יתכן שזה שאלה או גניבה או קנייה. וכל ההסברים מלבד קנייה של הממון הם הסברים לא סבירים, ולכן מעבר הממון הוא סיבה לערער את הודאות של שייכות הממון לבעלים הראשון, וממילא לתת משמעות למציאות הממון ביד המחזיק. אם ההסבר של שאלת הממון היה הסבר סביר, הרי שמעבר הממון לרשות המחזיק היה חסר משמעות, כיוון שיש ידיעה ודאית שאותו ממון הוחזק כשייך לבעלים הראשון, ומעבר הממון לרשות המחזיק כלל לא מערער את אותה ודאות. וכיוון שההסבר של שאלה אינו הסבר סביר, לכן מעבר הממון לרשות המחזיק מערער את הודאות של שייכות הממון לבעלים הראשון והמצב הממוני מוגדר כמצב של ספק לגבי הבעלות על הממון, ומספק אין להוציא את הממון מיד המחזיק בו.

משמעות "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא שאחיזת הממון ע"י המחזיק מערערת את ודאות שייכות הממון לבעלים הראשון ומעוררת ספק, ולכן אין להוציא מספק את הממון מיד המחזיק בו. ומכל מקום אין זה מוגדר כספק בו כלל אין מקום לחשש שמא הבעלים הראשון השאיל את הממון. אפשרות זו קיימת, ולכן המצב הממוני מוגדר כספק, אלא שכיוון שזו אפשרות רחוקה הרי שמעבר הממון הוא סיבה מספיקה כדי לערער את ודאות שייכות הממון לבעלים הראשון.

לפי²¹ מובן שזו גם כוונת הרשב"ם האומר שבחזקת מטלטלים אין מוציאים את הממון מיד המוחזק בו, שהחזקה אינה מבררת שהממון אכן שייך למחזיק בו, אלא זו רק סיבה לשייך את הממון למחזיק בו וממילא לערער על הודאות של שייכות הממון לבעלים הראשון, ולכן המחזיק מוחזק כבעלים של הממון ואין להוציאו ממנו ללא ראיה.²¹

ובאוצר הפוסקים (סימן י"ז ס' כ"ד ס"ק קפ"ז אות ו') הובא שיש האומרים שהחשש הזה הוא רק חומרא ולא מעיקר הדין.

והחת"ס (הנ"ל הערה 2) מבאר דין זה, כשיטתו, שהוא סובר ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו, היא החזקה הגרועה מכולן, שזו חזקת ממון אשר לא ניתן להוציא ממנה ללא ראיה, ולא חזקה המורה על בעלות.

21. לפי²¹ דברי **החת"ס** (הנ"ל בהערה 2) האומר ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא רק חזקת ממון, הם שלא כדברי הרשב"א והרשב"ם.

כל זה נכון כאשר הדיון על הממון, למי הוא שייך, שאז צריך ראייה כדי להוציא את הממון מיד המוחזק בו. אולם כאשר דנים על זהות המחזיק בממון, אין ודאות שהמחזיק בממון הוא בעליו. אלא זהו רק ספק, ומספק לא ניתן להתיר את אשתו.²²

9. הצורך באחזת המחזיק בממון.

לפי המבואר עד כה חזקת מה שתחת יד אדם שלו אינה מגדירה ודאות של קניית המיטלטלים על ידי המחזיק בהם, או ודאות של מכירת המיטלטלים על ידי המרא קמא, אלא משמעות החזקה היא רק ערעור הודאות של המרא קמא, וערעור זה מספיק כדי לקבוע את הדין שאין להוציא את הממון מחזקת המחזיק בו, אשר אחיזתו בממון היא סיבה לראותו כבעלים של הממון, היא סיבה לראותו כבעלים שקנה את הממון מהמרא קמא.

לפי הסבר זה ניתן להבין שדווקא אם בשעה שהבי"ד דנים על הבעלות של המיטלטלים הממון נמצא ברשות המחזיק, דווקא אז נכון לומר שהתמונה הניצבת לפני הבי"ד היא של שייכות הממון למחזיק בו, המעוררת ספק כנגד חזקת המרא קמא, כיוון שהיא כוללת גם סיבה לערעור הודאות של המרא קמא, סיבה להניח שהמחזיק קנה את הממון מהמרא קמא, ולכן אין לשנות את התמונה הזו מספק, אין להוציא את המיטלטלים מיד המחזיק בהם, כיוון שהוא מוחזק כבעלים של הממון מספק.

אולם אם הממון לא יוצא כעת תחת יד המחזיק בו, אלא רק ידוע שבעבר הממון היה תחת ידו, אולם לא עומדת בפני הבי"ד תמונה המורה על בעלותו על הממון, אז לא ניתן לומר שהבי"ד כעת באים לשנות את התמונה של בעלות המחזיק בממון. אלא התמונה שלפניהם היא אותה ודאות של המרא קמא, המוחזק כבעלים של הממון. דווקא אם התמונה העומדת לפנייהם היא שהממון נמצא כעת ברשות המחזיק, והם נדרשים להוציא את הממון מחזקתו, לשנות את אותה תמונה העומדת לפנייהם, את זה הם לא יכולים לעשות מספק.

כך מבואר בדברי **תוספות**, (ד"ה "אי" שם דף לג ע"ב) המבאר את דברי **הגמרא בבבא בתרא** האומרת שהיורד לשדה חברו ולוקח פירות נאמן לומר שזה שלו כיון שלא חצוף אדם לרדת לשדה חברו ללא רשות, ומבאר התוספות שהגמרא נזקקה לטעם של לא חצוף, ולא נסמכה על "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", כיוון שהממון כעת אינו יוצא מתחת ידו.²³

22. כ"כ הרי"ם (שו"ת אבה"ע סימן ב'), נחל יצחק (סימן ס"ב ס"א ענף א'), עין יצחק (סימן כ' אותיות

ט'-י') והחזו"א (אבה"ע אישות סימן כ"ב סק"ח).

23. כע"ז מבאר הגרנ"ט (בבא בתרא סימנים קס"ו-קס"ז בחידושים שבהוצאת אורייתא) את דברי התוספות, אלא שהגרנ"ט מבאר שעיקר החזקה היא מצד ערעור הודאות של המרא קמא, שמעבר הממון לרשות המחזיק מעורר ספק כנגד הודאות של המרא קמא, ולכן מספק אין להוציא את הממון מיד המחזיק בו. ולדבריו נראה שעיקר החזקה היא המעבר של החפץ מרשות המרא קמא לרשות המחזיק, שהוא מעורר ספק, ובכך נותן משמעות לאחזת המחזיק בממון, שלא ניתן להוציא את הממון מרשותו. ואילו לפי המבואר למעלה עיקר החזקה היא מצד שאחזת המחזיק

וכדברי התוספות גם נראה מדברי הרמב"ם (הלכות טוען ונטען פ"ח ה"א) האומר שאדם נאמן על כל מיטלטלים שהם תחת ידו, ונראה מדבריו שזה דווקא כאשר המיטלטלים עדיין תחת ידו.

נראה שזו גם כוונת תוספות (ד"ה "ההוא" בבא בתרא דף לד ע"ב). האומר:

שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו, כדאמרינן גבי נסכא דרבי אבא, דאע"ג דאמר דידי חטפי חשבינן ליה גולן וחייב לשלם כאילו הוא ברור שהייתה הנסכא של המוחזק.

מבואר שהתוספות אומר כדברי הרא"ש שאחזית המחזיק בממון היא סיבה לשייך אליו את הממון, אולם התוספות לא אומר כדברי הרא"ש האומר:

דכל דבר שאנו רואין ביד אדם חשבינן ליה שהוא שלו.

אשר מדבריו נראה שעצם אחיזת הממון היא סיבה לשייך את הממון למחזיק בו. אלא התוספות אומר שיש להעמיד את הממון בחזקת המחזיק בו:

שכל דבר יש להעמיד בחזקת מי שהוא בידו.

וממשיך התוספות ואומר:

כאילו הוא ברור שהייתה הנסכא של המוחזק.

כלומר התוספות רק אומר שזה "כאילו ברור שזה שלו", לא שזה ברור שזה שלו, כיוון שהמחזיק הוא המוחזק בממון, הרי שזה נחשב כאילו ברור שהממון הוא שלו, מחזקתו עולה תמונה של בעלות על הממון, זו לא ראייה, זו לא ודאות שזה שלו. אלא זו התמונה העולה מאחזיתו בממון המערערת את הודאות של המרא קמא, ומורה על מעבר של הממון לרשות המחזיק, ומספק אין להוציא מאותה תמונה, אין לשנותה, כיוון שאין להוציא מחזקתו ללא ראייה. מבואר שהתוספות לשיטתו, שהוא סובר ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" היא רק סיבה לתת משמעות לחזקת הממון של המחזיק, שהוא מוחזק כבעלים, ואין להוציא את הממון מחזקתו ללא ראייה. ולכן אומר התוספות שדווקא אם המחזיק עדיין מחזיק בממון יש לו גם "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" באותו ממון.

10. מיגו נגד חזקת מה שתחת יד אדם שלו.

אומר הרמב"ם (הלכות מלוה ולווה פ"א ה"ד) לגבי מלוה הבא לגבות חובו מנכסי הלווה, שהלווה אינו נאמן לטעון שהמיטלטלים שברשותו אינם שלו. ומבאר הרמב"ן (חידושים

בממון מורה על כך שהוא הבעלים של הממון, כיוון שחזקתו בממון כוללת גם סיבה לערער על הודאות של המרא קמא, בכך שהיא כוללת מעבר של החפץ לרשותו, ולא סביר להסביר את אותו מעבר בדרך שונה מקניין, ולכן מספק אין להוציא את החפץ מחזקתו, אין לשנות מספק את אותה תמונה של בעלות המחזיק באותו ממון.

לכתובות דף יט ע"א) שהטעם הוא משום שחזקה שמה שתחת יד אדם שלו, ולכן חזקה שהמיטלטלים שברשותו שייכים לו.

בדין זה יש חידוש גדול, שאע"פ שהמחזיק לא אוחז את הממון כבעלים, אלא הוא טוען שהממון אינו שלו, בכל זאת הוא מוחזק כבעלים של הממון. אלא שלזה שמבואר לעיל ש"בחזקת מה שתחת יד אדם שלו" ההסבר של שאלה או הפקדה כסיבה להימצאות הממון ביד האדם הוא כלל לא סיבה ואין חוששים לו. ולכן גם כאן כך, ואע"פ שיש למחזיק בממון מיגו שהיה נותן את הממון לאדם אחר.

על פי זה ממשיך הרמב"ן ואומר שהלווה גם לא נאמן לומר ששטרות הנמצאים אצלו, והמלווה רוצה לגבות את החוב שבהם מדין שעבודא דרבי נתן, והלווה אומר שהשטר הוא שטר אמנה. ואע"פ שיש ללווה מיגו שהיה שורף את השטר, בכל זאת הוא לא נאמן, כיוון שהחזקה מורה על כך שהשטר הוא שטר טוב.

לכאורה נראה מדבריו ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" מבררת שהממון שייך למחזיק בו, ולכן גם במיגו הוא לא נאמן לומר שהממון אינו שלו.

ולגבי הדין הראשון, של הרמב"ם והרמב"ן שם המלווה בא לגבות ממיטלטלים הנמצאים ברשות הלווה, ניתן לומר שמדובר בממון אשר לא ידוע שהוא היה שייך לאדם אחר, וכעת הוא יוצא מתחת יד המחזיק, ואין סיבה לומר שהממון לא שייך למחזיק בו, ולכן הממון מוחזק כשייך למחזיק בו בוודאות גמורה, ואין הלווה נאמן להוציא מחזקתו ואפילו לא במיגו, כיוון שמיגו לא מועיל להוציא מחזקת ממון.

אבל בדברי הרמב"ן מבואר חידוש גדול יותר, כיוון שהוא אומר את דבריו גם על שטר, אשר ודאי היה שייך ללווה, והגיע מיד הלווה ליד המלווה, ובזה היה מקום לומר שאכן אין להוציא את השטר מחזקת הלווה במקרה בו המלווה עצמו מודה שהשטר עדיין שייך ללווה, כיוון שזהו שטר אמנה.²⁴

נראה שכונת הרמב"ן לומר שאמנם החזקה היא רק תמונה של בעלות המחזיק על הממון היוצא מתחת ידו, תמונה המבוססת על כך שאחיות המחזיק בממון כוללת מעבר של הממון מרשות המרא קמא לרשות המחזיק המערער את הוודאות של הבעלים הראשון, ולכן אין

24. לפי"ז גם יש לבאר את דברי הטור והשו"ע אשר בסימן מ"ז ס"א אומרים שאין לומר שהמלווה החייב לבעל חוב ואומר שהשטר שבידו הוא שטר אמנה אינו נאמן משום שיש כנגדו את "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", ולמרות זאת אומרים בסימן צ"ט ס"א שבמקרה בו הלווה טוען על כלים הנמצאים ברשותו שהם לא שלו הוא לא נאמן בגלל "חזקת מה שתחת יד אדם שלו". ולפי המבואר כאן נראה שבסימן צ"ט מדובר שיש ביד הלווה כלים אשר לא ידוע שהם היו שייכים לאדם אחר, ולכן במקרה זה חזקה שאותם כלים הם שלו, וזו חזקה מוחלטת, כיוון שאין כל סיבה להניח שהכלים אינם שלו, ולכן הוא לא נאמן אפילו במיגו להוציאם מחזקתו. ואילו בסימן מ"ז מדובר על שטר שברשות המלווה, שלשטר זה ודאי שהיו בעלים אחרים, הלווה אשר הוא כתב את השטר, ולכן בזה חזקת המלווה בשטר אינה גמורה, והוא נאמן במיגו לומר שהשטר אינו שלו.

לשנות מספק את אותה תמונה של בעלות המחזיק בממון. ומכל מקום התמונה הזו של בעלות המחזיק היא מציאות ממונית גמורה, שזו כעת התמונה של הממון, שאין לשנותה ללא ראייה, וגם לא על ידי מיגו. ולכן כאשר הלווה מחזיק בידו שטר, אשר ספק כיצד הגיע לרשותו, האם כשטר טוב, או כשטר אמנה, ההסבר היחיד המתקבל לאחיזה בשטר הוא קנייתו, או שהגיע על ידי הלוואה, ולכן אין להוציא את השטר מחזקת המחזיק בו ללא ראייה.²⁵

ובדברי הגמרא בבבא בתרא (דף לד ע"א) מבואר שהחוטף ממון מחברו בפני שני עדים מוחזק כגזול. ואם הוא חטף את הממון בפני עד אחד הוא צריך להישבע שלא חטף. ואם הוא טוען שהוא חטף, אולם טוען שהממון היה שלו, הרי שזהו דין מתוך שאינו יכול להישבע שמשלם. ונראה מדברי הגמרא שאילו לא היו עדים על החטיפה, הרי שהיה החוטף נאמן לומר שהוא חטף את שלו. וכבר מבואר לעיל, שבמקרה זה החוטף לא נאמן בטענתו שהוא חטף את שלו מכח חזקתו בממון, אלא הוא נאמן רק במיגו, שהיה אומר שקנה את הנסכא, או שהוא מעולם לא חטף אותה, כיוון שחזקתו אינה סיבה לנאמנות שהנחטף מעולם לא היה בעלים, שהרי גם לו הייתה חזקה שהנסכא שייכת לו. אלא חזקת החוטף היא רק סיבה להאמין לו שהממון עבר לרשותו כדין, על ידי קניין. וממילא לא מובן למה במיגו הוא כן נאמן לומר שהנסכא הייתה שלו, והרי זהו מיגו נגד "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" שיש לנחטף בממון. ומיגו נגד החזקה אינו מועיל, כמבואר בדברי הרמב"ן.

אלא שניתן היה לומר שבמקרה בו אין עדים המעידים על החטיפה, אז אחיזת החוטף בנסכא מורה על כך שהנסכא היא שלו, אחיזתו כוללת מעבר של הנסכא לרשותו. ולכן הוא גם נאמן לומר שהוא חטף את הנסכא שלו, כיוון שכעת הנסכא היא בחזקתו, היא מוחזקת כשייכת לו, והוא לא נחשב כמוציא אותה מחזקת המרא קמא, אלא רק מעמיד אותה בחזקתו, כפי שהיא מוחזקת כעת, כשייכת לו.

ועדיין כל זה נכון דווקא אם אין עדים על החטיפה, ורק אז המיגו אינו נחשב כמיגו נגד "חזקת מה שתחת יד אדם שלו". אולם בדברי הרמב"ן (חידושים לבבא בתרא) מבואר יותר

25. כך מבאר הש"ך (סימן מ"ז סק"ו) את דברי הרמב"ן, שכיוון שהשטר עומד בחזקתו שהוא שטר טוב העומד לגבייה, לא ניתן להוציאו ע"י מיגו ממצבו הממוני ללא ראייה. וכ"כ האור שמח (הלכות מלוה ולווה פ"ב ה"ו) שהחזקה אינה מבררת שהממון שייך למחזיק בו, אלא זו רק ההסתכלות המונחת בבסיס המציאות, שהממון שייך למחזיק בו, שהוא מחזיק בו כבעלים, ולכן אין להוציא מהסתכלות זו ע"י מיגו.

ולפי הסבר זה הלווה אינו נאמן אפילו במיגו, כיוון שזהו מיגו להוציא, מיגו להוציא מיד המחזק בממון כבעלים של הממון. ואע"פ שלדעת הרמב"ן (בבא בתרא דף לג ע"ב) מיגו להוציא מועיל, מכל מקום מיגו אינו מועיל להוציא מהמוחזק בממון ב"חזקת מה שתחת יד אדם שלו", כיוון ששם זו לא רק מוחזקות בממון המגדירה את המצב הממוני בספק. אלא החזקה מגדירה ודאות של האדם כבעלים, וגם הרמב"ן מודה שמאותה ודאות מיגו לא מועיל להוציא. וכ"כ הנחל יצחק (סימן צ"ט ס"א ענף א') שגם הרמב"ן מודה שבמקרה זה מיגו להוציא אינו מועיל.

מכך, שאפילו אם יש עדים על החטיפה, אם אין עדים שהנסכא כעת יוצאת מתחת ידו, החוטף נאמן לומר שהוא החזיר אותה, ולכן הוא גם נאמן לומר שהוא חטף את הנסכא שלו במיגו שהוא היה אומר שהוא החזיר אותה.

אבל לפי המבואר כאן, ש"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" אינה מבררת שהממון שייך למחזיק בו, מיגו לא מועיל נגד החזקה לא בגלל שהוא אינו מועיל כנגד הבירור של החזקה, אלא בגלל שמיגו אינו מועיל להוציא מהחזקה, להוציא מהתמונה של חזקת הממון, שהממון שייך לאדם המחזיק בו. ולכן המיגו אינו מועיל דווקא אם הוא אכן בא להוציא את הממון מיד המחזיק בו, וכמו לווה הבא להוציא את הכלים שברשותו מחזקתם כשייכים לו, או מלוה הבא להוציא את השטר מחזקתו ע"י מיגו. אולם במקרה שהחוטף מחזיק בממון וטוען שהממון שלו ע"י מיגו, הרי שהוא לא בא להוציא ממון, הוא לא בא להוציא מהתמונה העומדת לפני הבי"ד, שהוא מוחזק בממון. אלא להיפך הוא מחזיק את אותה תמונה קיימת, שהממון אינו בחזקת הנחטף, אינו ברשותו. והעובדה שהייתה לנחטף "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" בשעה שהנסכא הייתה ברשותו אינה מספיקה כנגד המיגו. אלא דווקא כאשר זו התמונה הקיימת כעת המיגו אינו מועיל כדי לשנותה, להוציא ממנה.²⁶

ועדיין כל זה נכון דווקא לשיטת הרמב"ן, אולם הרמב"ם (הלכות גזלה ואבדה פ"ד ה"יד) אומר שאם יש עד אחד כנגד החוטף המעיד שהוא חטף הוא צריך לשלם. והוא אינו מתנה זאת בכך שיש עדים שאותו חפץ עדיין ברשות החוטף, בניגוד לדברי הרמב"ן האומר שצריך שהעדים יעידו שכעת אותו חפץ ביד החוטף, כיוון שאחרת החוטף נאמן לומר שהוא חטף את שלו במיגו שהוא היה אומר החזיר את החפץ החטוף.

נראה שלדעת הרמב"ם דווקא במקרה בו אין רואים כעת את הממון ביד הנחטף ניתן לומר שהוא מוחזק בממון וממילא אינו נחשב כמוציא מ"חזקת מה שתחת יד אדם שלו" של הנחטף, כיוון שכעת לא קיים בספק אותו מצב ממוני של חזקת הממון ביד הנחטף. אולם אם יש עדות על החטיפה, התמונה העולה היא שהנסכא בחזקת הנחטף, והמיגו לא מועיל להוציא מאותה תמונה.

עוד מבואר בדברי הרמב"ן שחזקת מיטלטלים לא צריכה טענה, שהרי אם היא צריכה טענה ודאי שבמקרה בו המחזיק טוען שהממון שאינו שלו אין לו חזקה במיטלטלים, שלא רק שהוא לא טוען שהממון שלו, הוא גם טוען שהממון אינו שלו.²⁷

26. כ"כ **נתה"מ** (סימן מ"ז סק"ג וסימן צ' סק"ג), **נחל יצחק** (הנ"ל הערה 22) ו**אמרי בינה** (הלכות הלוואה סימן ל"ד).

27. כדברי הרמב"ן הללו גם פוסק **השו"ע** (הנ"ל הערה 42). ולפי"ז קשה על דברי **קצה"ח ונתה"מ** (הנ"ל הערה 51), האומרים שהחזקה צריכה טענה. וכן מקשה **הגר"ש רוזנבסקי** (שיעורים לבבא בתרא ח"ב פ"ג אות ז').

ונתה"מ (סימן קמ"ו סק"ג) אומר שדווקא לגבי מיטלטלים אם הלווה טוען שהכלים הם לא שלו הוא לא נאמן, כיוון שחזקת מיטלטלים נובעת מעצם אחיזתו בהם, וממילא הוא לא נאמן להוציא

אמנם נראה שגם אם חזקת מיטלטלים לא צריכה טענה יש חידוש בדברי הרמב"ן, כיוון שכאן שהמחזיק כלל לא אוחז בממון כבעלים, אלא הוא טוען שהממון אינו שלו, גם אם

ממנה. אולם אם יש קרקע בידו והוא טוען שאינה שלו, כיוון שחזקת קרקע מבוססת על כך שהבעלים הראשון לא עירער במחזיק, יש לומר שכאן הוא לא עירער כיוון שהוא סמך על כך שהמחזיק הלווה לא יטען שהקרקע שלו.

ואומר הגר"ש רוזובסקי שלכאורה היה נתה"מ יכול לחלק חילוק פשוט יותר שבחזקת מיטלטלים לא צריך טענה, ואילו בחזקת קרקע צריך, וממילא ניתן לבאר שלכן במיטלטלים לא משנה מה טוען המחזיק, ובקרקע ללא שהוא טוען שהקרקע שלו אין להחזיקה בידו. אלא מוכח שסובר נתה"מ שגם במיטלטלים צריך טענה.

אמנם נראה שזה עצמו לא מובן, שהרי אם נתה"מ סובר שגם במיטלטלים וגם בקרקע צריך טענה, הרי לא מובן למה במיטלטלים לא נאמן הלווה לומר שהממון אינו שלו, הרי אין לו חזקה ללא טענה, וממילא אין כנגד דבריו "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" במיטלטלים.

לכן נראה שאין להוכיח מכך שנתה"מ לא חילק כדברי הגר"ש רוזובסקי שהוא סובר שחזקת מיטלטלים צריכה טענה, כיוון שאע"פ שחזקת מיטלטלים לא צריכה טענה. מכל מקום היא צריכה אחיזה כבעלים, כמבואר למעלה. לכן אומר נתה"מ שעיקר החילוק בין מיטלטלים לקרקע אינו האם חזקתם צריכה גם טענה. אלא החילוק בין קרקע למיטלטלים הוא שדווקא במיטלטלים אחיזת המחזיק בממון היא אחיזה של בעלות על הממון, ולכן עצם אחיזתו היא סיבה לשייך את הממון למחזיק בו ואפילו במקרה בו המחזיק אומר שהממון אינו שלו, ואין להוציא את הממון מרשותו ללא ראייה. ולכן הוא לא נאמן גם במיגו לומר שהממון אינו שלו. אולם המחזיק בקרקע, אחיזתו אינה מורה על בעלות על הממון אם הוא לא טוען שהקרקע שייכת לו, ולכן הוא נאמן לטעון שהקרקע אינה שלו, כיוון שאין לו "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" בקרקע ללא שהוא מחזיק בה כבעלים.

לפי"ז נראה, וכן מבואר בהערה 81 לעיל, שכוונת קצה"ח ונתה"מ אינה שכל חזקת מיטלטלים צריכה טענה. אלא דווקא קטן המחזיק במיטלטלים צריך טענה, כיוון שאחיזתו הקטן בממון אינה כוללת מעבר של הממון אליו שיש לתלותו בקניין, כיוון שאין לקטן אפשרות לעשות מעשה קניין. וממילא באופן פשוט אין אחיזתו כוללת את המעבר של קניין אליו אלא א"כ הוא טוען זאת, או שטוענים זאת עבורו. או שניתן לומר שאפילו אם הוא יכול לעשות קניין, התמונה העולה מאחיזת הקטן בממון אינה שהוא מחזיק אותו כבעלים, אלא כמשחק, אין לייחס לקטן בעלות על הממון, אחיזה בממון כבעלות, לולא שהוא טוען זאת. אולם גדול אינו צריך טענה בחזקתו, וכפי שגם עולה מדברי הרמב"ן כאן.

וקצה"ח (סימן ק"נ סק"ב) אומר שחזקת מיטלטלים אינה צריכה טענה, וא"כ מוכח שדבריו בסימן קל"ג סק"א הם רק במקרה שקטן מחזיק בממון.

גם מדברי נתה"מ (סימן קמ"ו סק"כ) מבואר שעצם האחיזה במיטלטלים היא סיבה לומר שהממון ודאי שלו, ולכן טוענים לו, ונראה שכוונתו שהחזקה בלבד מספיקה, וממילא גם במקרה שטענתו אינה מבררת את כל מעבר הממון אליו טוענים לו להשלים את טענתו, כיוון שהטענה אינה נצרכת ליצור את עצם החזקה.

אין לדון מצד הודאת בעל דין, שהוא לא מחייב את עצמו כיוון שהוא חב לאחרים, היה מקום לומר שחסר בעצם אחיזתו כבעלים. הוא מחזיק בממון וצועק שאותו ממון אינו שלו, וזו לא אחיזה של בעלים בממון, ולכן היה מקום לומר שאין "חזקת מה שתחת יד אדם שלו" במקרה כזה. ומחדש הרמב"ן שגם במקרה כזה יש "חזקת מה שתחת יד אדם שלו". כיוון שעצם אחיזת האדם בממון מספיקה להגדיר שהסתכלות הפשוטה במציאות היא שהממון מוחזק לו.

נראה שלפי"ז יש לבאר את דברי הרמב"ן האומר שאין לסמוך על הודאת המלוה שהשטר הוא שטר אמנה, כיוון שיש לחוש לקנוניה. ולכאורה גם ללא טעם זה אין לסמוך על דבריו, שהרי זו הודאת בעל דין במקום שחב לאחרים, שהרי הוא מחייב גם את בעל חובו בהודאתו, ואין הוא נאמן לעשות זאת.

אלא שהרמב"ן מבאר שאע"פ שאין המלוה נאמן מטעם הודאת בעל הדין, כיוון שהוא חב לאחרים. מכל מקום היה מקום לומר שהוא נאמן במיגו, ואין לומר שזהו מיגו נגד "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", כיוון שהוא לא מחזיק את הממון כבעלים. ולכן אומר הרמב"ן שכיוון שיש חשש קנוניה, לכן אין לתת משמעות לאמירתו שהוא טוען שהממון אינו שלו, וממילא יש להתייחס רק לאחיזתו בממון ולומר שהממון הוא שלו.

לפי"ז יש מקום לומר שדווקא במקרה בו לא ידוע שהממון היה שייך לאדם אחר, אז הלווה אינו נאמן לומר שהממון שבידו אינו שלו, כיוון שדבריו הם נגד "חזקת מה שתחת יד אדם שלו", שהרי עצם אחיזתו בממון היא סיבה להחזיק אותו כבעל הממון, ולכן טענתו אינה מועילה.

אולם במקרה בו היה ידוע שהממון היה שייך לבעלים אחר, הרי שמציאות הממון ברשות המחזיק בו אינה מועילה אם אחיזתו אינה כוללת אחיזה של בעלות, שהוא מחזיק כבעלים אשר מחמתה אחיזתו כוללת מעבר של הממון לרשותו. ולכן במקרה בו המחזיק טוען שהוא אינו בעל הממון יש חיסרון בהגדרת אחיזתו כאחיזה הכוללת מעבר של הממון לרשותו, ולכן אין להחזיקו כבעל הממון.

זו כוונת ה**רא"ש** (שו"ת כלל ק"ז סימן א') האומר שדווקא אם הממון הנמצא ביד הלווה לא ידוע כשייך לאדם אחר אז יש "חזקה שמה שתחת יד אדם שלו", ולכן המלוה גובה את אותו ממון. אולם במקרה בו ידוע שאותו ממון היה שייך לבעלים הראשון, והמחזיק טוען שהממון אינו שלו, אין לומר "חזקה שמה שתחת יד אדם שלו" כלפי המחזיק, ולגבות ממנו את אותו ממון.